

Muhittin Kavık

<https://orcid.org/0000-0003-2593-4734>

Bakü Devlet Üniversitesi, Tarih Fakültesi, Bakü / Azerbaycan

Fransız İhtilali'nin Başlaması ve İhtilal Süreci

The Beginning of The French Revolution and The Revolutionary Process

ÖZET

Fransız İhtilali, modern devlet-toplum ve devlet-birey ilişkilerinin temellerini atmıştır. İhtilal, başlangıçta plansız olarak başlamış olsa da gelişen olaylar Ortaçağ siyasi-sosyal kalıntıları, Fransız monarşisini ve ihtilal öncesi Avrupası siyasi güçler dengesini ortadan kaldırmıştır. Amerikan Bağımsızlık İhtilali'nden etkilenen Fransız İhtilali'nin getirdiği fikirler olan milliyetçilik, eşitlik, özgürlük ve insan hakları gibi fikirler Avrupa'ya yayılmıştı. Söz konusu fikirler, dönemin yönetim biçimi olan monarşi yönetim biçimine karşı olan fikirler idi. Bu sebeple dönemin önemli monarşileri olan Avusturya, Prusya, Rusya ve İngiltere'nin Fransa'ya karşı ittifak etmesine ve 1815 yılına kadar yıllarca savaşmasına sebep oldu. Fransız toplumundaki eşitsizlik ve devletin ekonomik iflası ile başlayan ihtilal, ticaretle meşgul olup zenginleşen burjuvaların güçlerini gösterme fırsatı vermişti. Burjuvalar, ayrıcalıklı sınıf olan soylular ve din adamlarına karşı güç gösterme isteğinin sebebi, onların ayrıcalıklardan mahrum olmalarıydı. Tarihsel süreçte her zaman monarşilerin finansmanını sağlayan finansörler, sık sık sorun yaşadığı monarşilerden kurtulmak isteği de ihtilalin itici gücüydü. Finansörler, Fransa'da monarşiye karşı başlayan ihtilal sürecinin başlarında Fransız devleti ile anlaşabilmişlerdi. Fakat, Napolyon Bonaparte'ın iktidarı ele geçirip, yeniden merkezi monarşiyi güçlendirmesi finansörleri bir başka monarşi olan İngiltere'ye yönelmesine sebep olmuştur. İngiltere bir monarşi olmasına rağmen Fransa'ya göre daha özgürlükçü bir ülkeydi ve rakibi Fransa'ya karşı yapılacak savaşlarda finansman sorunlarını çözmek için finansörler ile anlaşma yolunu tuttu. İhtilal savaşları sonucunda Fransa mağlup olarak meşruti monarşiye dönüştürüldü. İngiltere ise Kara Avrupası'nda galip olup, denizlerdeki gücüne ek olarak karada da güçlendi. Bu çalışmada Fransız İhtilali süreci ve bu süreçte savaşların önemli bir konusu olan savaşın finansmanı ve finansörlerin tutumu ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Fransız İhtilali, monarşilerin yıkılması, burjuvaların güçlenmesi ve savaşın finansmanı.

ABSTRACT

The French Revolution laid the foundations of modern state-society and state-individual relations. Although the revolution started unplanned at first, the developing events eliminated the political-social remnants of the Middle Ages, the French monarchy, and the balance of political powers in pre-revolutionary Europe. Ideas such as nationalism, equality, freedom and human rights, which were brought by the French Revolution and influenced by the American Revolution of Independence, spread to Europe. The ideas in question were against the monarchy, which was the form of government of the period. For this reason, it caused the important monarchies of the period, Austria, Prussia, Russia and England, to ally against France and fight for years until 1815. The revolution, which started with the inequality in French society and the economic bankruptcy of the state, gave the bourgeoisie, who were engaged in trade and became rich, the opportunity to show their power. The reason why the bourgeois wanted to show power against the privileged class, the nobles and the clergy, was that they were deprived of privileges.

The driving force of the revolution was the financiers who always financed monarchies in the historical process, and the desire to get rid of monarchies with which they often had problems. Financiers were able to reach an agreement with the French state at the beginning of the revolution against the monarchy in France. However, when Napoleon Bonaparte seized power and strengthened the central monarchy again, financiers turned to another monarchy, England. Although England was a monarchy, it was a more liberal country than France, and it sought to make agreements with financiers to solve financing problems in the wars against its rival France. As a result of the wars of revolution, France was defeated and turned into a constitutional monarchy. England, on the other hand, was victorious in Continental Europe and became stronger on land in addition to its power at sea. In this study, the process of the French Revolution and the financing of the war, which is an important issue of wars in this period, and the attitude of the financiers are discussed.

Keywords: French Revolution, The Collapse of Monarchies, The Strengthening of The Bourgeoisie and The Financing of The War.

1. GİRİŞ

Fransız İhtilali, Amerikan İhtilali'nde olduğu gibi ekonomik sebeplerle ortaya çıkan olaylarla başlamıştı. Fransız halkı tarafından önceden planlanan bir hareket değildi. Olayların seyri ve bu seyir içinde yer alan insanları bir ihtilale doğru sürüklemiştir (Armaoğlu, 1997: 36).

Yakınçağı başlatan ve etkileri ile başta Avrupa olmakla bütün dünyayı etkileyen en önemli olay Fransız İhtilali idi. Fransız İhtilali, 18. yüzyıla kadar gelen Avrupa güçler dengesini değiştirmiştir. Bu durum özellikle Fransa'nın Birinci İmparatorluk döneminde meydana gelmiştir. Fransa'da Birinci İmparatorluğun 1815 yılında yıkılması ile Avrupa'da meydana gelen güç boşluğunu ise aynı yıl toplanan Viyana Kongresi ile çözülmüş ve bu kongrenin oluşturduğu güçler dengesi küçük değişiklikler olsa da Birinci Dünya Savaşı'na kadar devam etmiştir (Uçarol, 2015: 7).

Fransız İhtilali bireyciliğin büyük bir zaferi olarak kabul edilmektedir. 17. ve 18. yüzyıllarda farklı düşünürler tarafından savunulan bireycilik, geleneksel toplumun ve toplum içi ilişkilerin yıkıldığı ve siyasal yönetim karşısında bireysel özerklik alanının oluşturulması fikirlerini içermektedir. Bu fikirlerin son noktası ise devletin kralın mallarının yönetimi olmaktan çıkması ve toplumun ortak iyiliği ve faydasının göz önünde tutulduğu kamusal düzene dönüşmesi idi. Bu bakımdan yüzeysel olarak bakıldığında Fransız İhtilali, bireycilik projesinin gerçekleşmesi olduğu düşünülebilir (Ağaoğulları, 1989: 198). İhtilal, sadece siyasal bir ayaklanma olmayıp, bir yönetim sisteminin toplumsal, ekonomik ve kültürel temelleriyle birlikte yıkılmasıdır (Davies, 2006: 723)

Fransa, ihtilale giden süreçte Avrupa'nın güçlü devletlerinden biri ve mutlakiyetle yönetilmekte ve Fransa kralı XIV. Luis döneminde inşa edilen Versailles Sarayı'nda kral ve soylular zenginlik ve ihtişam içinde halktan kopuk yaşamaktaydı (Uçarol, 2015: 7).

Fransa her ne kadar merkezi bir devlet olsa da Ortaçağ feodalitesinin etkileri devam etmektedir. Fransa'da bölgeler arasında sınırlar bulunmakta ve bu sınırlar arası geçişte gümrük vergileri tatbik edilmekteydi. Bu durum Fransa'da ticaretin gelişmesini engellemekle birlikte halk arasında bölgeciliğin güçlenmesine sebep olmaktadır. Vergiler ise iltizam usulüne göre toplanmakta ve iltizam sahipleri vergi toplama konusunda halka zulüm etmekteydi.

Fransa'nın ekonomik durumunu ağırlaştıran bir sebep de uzun süren savaşlardı. Bu savaşlar; Veraset Savaşları (1740-1748) ve Yediyıl Savaşları (1756-1763)'dır. Söz konusu savaşlar, Fransa'nın ekonomisini ciddi darbe vurduğu gibi denizaşırı sömürgelerini İngiltere'ye kaptırmıştır. Ayrıca komşu olan güçlü Prusya'nın kurulmasına sebep olmuştur. Bu durum Fransız halkında kendi iktidarlarına karşı tepkisini arttırmıştır.

Fransa, Veraset ve Yediyıl savaşlarında uğradığı yenilgilere karşı Kuzey Amerika'daki İngiliz sömürgelerinin bağımsızlık savaşında desteklemeye başlamıştır. Fransa, İngiltere'ye karşı ittifaklar yaratmaya devam ederek, önce İspanya ardından Hollanda ile anlaşarak, ittifaklarını genişlendirmiştir. Bu ittifaklar Kuzey Amerika'daki on üç İngiliz kolonisinin 1783 yılında bağımsızlığının kabul edilmesine kadar devam etmiştir. Fransa, bu ittifaklar ile ekonomik kazanç da elde etmeyi umuyordu. Fakat Fransa, bu ittifaklar ile umduğu ekonomik kazançları elde edememiştir (Uçarol, 2015: 8).

İhtilal sürecine kadar Fransada ortaya çıkan vergi isyanlarında zanaatkar sınıf pasif hareket ederken, ticaret ile meşgul olan burjuvazi daha talepkar idi. Fakat taleplerini daha çok isyan halinde olmadan dile getirmişlerdir (Ağdemir, 2017: 153-154). Bu durum ihtilal sürecinde değişti ve burjuvazi sınıfı ihtilalin en etkili destekçileri haline gelmişlerdir.

2. FRANSIZ İHTİLALİ'NİN SEBEPLERİ

Fransa kralları tarih boyunca merkezi devlet oluşturma amacı içinde olmuşlardır. Ortaçağ Avrupası'nda hakim olan feodalizm Fransa'da mutlakiyetçiliği de ortaya çıkarmıştır. XI. Luis genellikle tartışma meclisi olan Etats Generaux'u görmezden gelmiş ve vergileri artırarak, geniş mutlakiyet bürokrasisini oluşturmaya başlamıştır. Fransa mutlakiyetçiliğinin zirvesi ise XIV. Luis döneminde olmuştur (Ekinci, 2016: 50).

Fransa'da ihtilale giden süreçte birçok sebep olduğu ortaya koyulmuştur. Söz konusu sebepler iç ve dış olmak üzere iki kısma ayrılarak incelenmektedir. Bu sebeple biz de ihtilalin sebeplerini iç ve dış olmak üzere iki kısımda ortaya koyacağız.

Fransız İhtilali'nin iç sebeplerinin başında siyasal sebepler gelmektedir. Siyasal sebep olarak; Fransız devletinin kralın kişiliğinde birleşmesi olarak görülebilir. Bu durum XIV, Luis döneminde zirveye ulaşmış ve kral "devlet benim" demiştir. Bu durum devletin bütün kurumlarının krala itaat etmesine sebep

olmuştur. Bu duruma paralel olarak kral ve yönetimi iç siyasetten çok dış siyasete yönelmiştir. Böylece kral ve yönetimin halktan kopuşu hızlanmış ve dış siyasetteki başarısızlıklar yönetime karşı hoşnutsuzluğu arttırmıştır. Güçlü kişiliği olan XIV. Luis (1643-1714) döneminde Fransa'da ihtilal fikirleri yayılmadı. Fakat, XV. Luis (1715-1774) ve XVI. Luis (1774-1792)'in zayıf kişilikleri halk arasında ihtilal fikirlerinin yayılmasını güçlendirmiştir (Uçarol, 2015: 10; Jenkins, 2017: 129). Fransız halkının yönetime karşı ekonomik kökenli isyan hareketleri ihtilale kadar bastırılmıştı. Özellikle Fransız köylüleri Ortaçağ serfleri olarak yaşamaya devam ediyorlardı (Hirst, 2010: 130). Fransa'daki sosyal adaletsizlik çok yüksek boyutta idi. İşte bu sosyal adaletsizlik, ekonomik sorunlar ve reform talepleri, karmaşık hadiseler halindeki Fransız İhtilali'ni ortaya çıkarmıştır (Roberst, 2015: 422).

18. yüzyılda Fransa'da yayılan rasyonalist düşünce, mevcut yönetime karşı idi. Montesquieu, Voltaire, Jean - Jacques Rousseau ve Diderot gibi düşünürlerin olması ve bu düşünürlerin rasyonalist düşünce ile halka yön vermesi ihtilalin Fransa'da ortaya çıkmasını sebep olmuştur (Uçarol, 2015: 11).

Fransız halkının Ortaçağ'dan kalan sınıflar ayrılığının olması da ihtilalin bir sebebinin oluşturmaktadır. Fransa halkının sınıf ayrılığı genel olarak ayrıcalıklı ve ayrıcalıksız olmak üzere ikiye ayrılmaktaydı. Ayrıcalıklı sınıfı soylular ve din adamları; ayrıcalıksız sınıfı ticaret ve zanaatla uğraşan burjuvalar ve köylüler oluşturmaktaydı (Uçarol, 2015: 11). Nüfusun büyük bir kısmını oluşturan köylülerin ayrıcalıksız olması ve bütün vergi yükünü sırtlanmaları ile ihtilal ateşi bu sınıf arasında hızla yayılmasına sebep olmuştur. Köylülere destek veren burjuvalar ise ekonomik güçlerine siyasi güç eklemek istedikleri, bir nevi mutlakiyetçi soylu sınıfa karşı güç kazanmak için ihtilal fikrine destek vermişlerdir.

Zenginliği toprağa bağlı olan ayrıcalıklı sınıfın zenginliği, 18. yüzyıldaki ticaret ve zanaat alanındaki gelişmeler sebebi ile azalmakta idi. Fakat ticaret ve zanaatla uğraşan burjuvalar zenginleşmeye başlamıştı. Ayrıcalıklı sınıftan olanlar eski üstünlüklerini korumak için burjuvaya baskı yapmışlardır. Ayrıca ayrıcalıklı sınıfın aşırı israfı ve uzun süren savaşlar Fransız ekonomisine ciddi etkileri oldu ve ekonomi zayıflamıştır (Armaoğlu, 1997: 354; Uçarol, 2015: 12).

İhtilalin dış sebeplerini “Aydınlanma çağı” ve “Amerikan Bağımsızlık Savaşı” oluşturmaktadır. Düşünce alanında Rönesans ve Reform hareketleri, 18. yüzyıl Avrupasında Aydınlanma Çağı'nı başlatmıştır. Aydınlanma Çağı, rasyonalist düşünceyi temel almakta ve Avrupa'daki monarşi yönetimlerine karşı itici güç haline gelmişti. 1774 yılında başlayan Amerikan Bağımsızlık Savaşı, Fransa'nın İngiltere'ye karşı söz konusu savaşı desteklemesine ve bu destek sonucu ekonomik kazanç sağlayamayarak, zayıf olan ekonomik durumunu iyice kötüleştirmiştir (Uçarol, 2015: 13). Ayrıca İngilterenin yetkileri sınırlı monarşisi ve dini hoşgörüsü ihtilal taraftarlarını cesaretlendirmekteydi (Seignobos, 1960: 304). İhtilalciler, kendi monarşisini yok etmese bile daha özgürlükçü bir yönetim talep etmişlerdir. Ama ihtilalciler, monarşinin ortadan kaldırılmasına ve cumhuriyetin kurulmasına zemin hazırlamışlardır.

3. İHTİLALİN BAŞLAMASI VE GELİŞMESİ

Yukarıda bahsettiğimiz sebepler ile 18. yüzyıl Fransası'nda ihtilalin temelleri oluşmuştu. Kral XVI. Luis'in ülkenin mali iflasını çözebilecek kabiliyeti yoktu. Maliye bakanları da ekonomik sorunu çözebilecek köklü reformlar tatbik edememişlerdir. Neticede kral mevcut ekonomik sorunu çözüm bulmak için 1614 yılından beri toplanmayan Etats Generaux meclisini toplamaya karar vermiştir. Meclisin herhangi bir yasama ve yürütme yetkisi olmayıp, sadece halkın şikayetlerini krala ileten bir kurum idi. Mecliste soylular, din adamları ve halk temsilcileri dahil olmakta ve her grubun bir oyu bulunmakta idi. Çıkarları yakın olan soylular ve din adamları her zaman diğer gruba karşı üstünlük teşkil etmişlerdir. Fransız soylularına göre feodal hukuk gereğince vergi konusunda danışılacak merci, toplumun farklı sınıflarının dahil olması sebebi ile bütün Fransızları temsil eden Etats Generaux idi. Soylular vergi konusunda bu meclisin toplanmasını talep ederek, ileride ihtilalin patlamasında dolaylı olarak etkili olmuşlardır (Sarica,1981: 11).

Etats Generaux meclisi 5 Mayıs 1789 günü toplanmıştır. Mecliste halkın temsilcileri çoğunluk teşkil ediyordu. Bu sebeple mecliste oy verme tartışması çıkmış ve soylularla din adamları eski usulü savunurken halk temsilcileri kişisel oy verme usulünü savunmuşlardır. Bu karışık durumda altı hafta devam eden meclis toplantılarından herhangi bir netice alınamamıştır. Halkın temsilcileri meclisin tasdiki olmadan halktan vergiler alınmayacağı beyan ederek kendilerini Ulusal Meclis ilan etmişlerdir. Ulusal Meclis hemen anayasa oluşturmaya başlamıştır. Bu durum monarşiye karşı bir hareketti ve Fransız İhtilali başlamış oldu. Çok geçmeden meclis kendisini Kurucu meclis ilan etmiştir (9 Temmuz 1789) (Uçarol, 2015: 14-15; Ekinci, 2016: 153).

Kurucu Meclis döneminde köklü değişikler meydana gelmiştir. Yeni yönetim organları olan Commune'ler ve Ulusal Ordu kurulmuştur. Soyluların ve din adamlarının ayrıcalıkları elinden alınmıştır. İhtilal, Fransa'nın diğer bölgelerine de yayılmaya başlamıştır. Meclis, 28 Ağustos 1789'da "İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi"ni ilan etti. Bu bildiri, yurttaşların hak ve özgürlüklerinin neler olduğunu belirliyordu. Ayrıca meclis bir anayasa hazırlayarak, krala kabul ettirmiştir. Ardından meclis, seçim kararı almış ve kendisini feshetmiştir (Uçarol, 2015: 16). Kurucu Meclis'in İnsan ve Yurttaşlık Hakları Bildirgesi'ni ilan etmesi ve bir anayasa hazırlayıp krala kabul ettirmesi, kralın otoritesini sarsmış ve artık ülkeyi meclis yönetmeye başlamıştır.

Kurucu Meclis döneminin önemli bir başka gelişmesi ise İngiliz geleneğinde olduğu gibi meclis üyeleri iki fraksiyon halinde gruplaşmaya başlamaları idi. Bunlardan biri olan Jakobenler (sağcı grup), meşruti monarşi; diğer ana grup olan Kordeliyerler (solcu grup) ise cumhuriyetçi idiler. Bir başka cumhuriyetçi grup ise Montegnardlar idi. Jakobenlerin aşırı ihtilalci oluşu, onların ikiye ayrılmasına ve İlmüli Jakobenlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Meclisteki söz konusu gruplaşmalar, 1791 yılındaki ilk anayasanın kabulünden sonra şiddetlenmiştir (Armaoğlu, 1997: 39).

Yapılan seçimlerle oluşan Yasama Meclisi dönemi içte ve dışta oluşan çekişmelerle geçmiştir. İçteki parti çekişmeleri ve kralı korumak isteyen yabancı kuvvetlerin saldırılarına karşı kral ve kraliçe hapsedilmiştir (Uçarol, 2015: 16).

Yasama Meclisini yerini alan Konvansiyon Meclisi'nin ilk icraatı 1792 yılında monarşiyi kaldırarak cumhuriyeti ilan etmek olmuştur. Ardından kral ve kraliçe vatana ihanet suçlaması ile idam edilmiştir. Bu durum halkın hoşnutsuzluğuna ve Avusturya ve Prusya'nın Fransa'ya karşı ittifakına İspanya, İngiltere, Hollanda ve birkaç İtalya devletinin katılmasına sebep olmuştur. Bu durum Fransa'da Terör döneminin başlamasına sebep olmuştur. Terör döneminde cumhuriyet yönetimi ülkede yerleşmiştir (Uçarol, 2015: 17). Bu dönemde anayasanın yerine Kamu Selameti Komitesi ve İhtilal Mahkemesi hüküm sürmüştür. Robespierre'in liderliğindeki bu dönemde birçok insan katledilmiştir. Fakat artan iç ve dış baskılar Terör dönemini sona erdirmiş ve Robespierre ve arkadaşları öldürülmüştür (Giritli, 1989: 540; Davies, 2006: 746).

Konvansiyon döneminin diğer önemli gelişmeleri ise ülkede bölgeler arasındaki farklılıkların kaldırılarak, ülkenin bütün olarak kabul edilmesi ile il yönetimi sisteminin kurulması ve kiliseye ait olan malların devletleştirerek, satışa sunulmasıdır. Din adamları ise diğer memuriyetler ile eşit statü verilmiştir (Seignobos, 1960: 306). İhtilalciler, Fransa'yı daha merkezi, verimli ve adil hale getirmeye çalışmışlardır. İhtilalcilerin bu çabası Napolyon tarafından da benimsenmişti (Merriman, 2009: 435). Napolyon, ülkenin siyasi, sosyal ekonomik, eğitim ve dini hayatını değiştiren reformlar tatbik etmişti. Söz konusu reformlar ülkedeki her alanda devletin kontrolünü ve yönetimin başı olan Napolyon'un otoritesini güçlendirmiştir. Bu duruma rağmen Napolyon'un reformları ülkeyi her bakımından birleşmiş ve bütünleşmiş bir yapıya dönüştürmüştür. İhtilal öncesi dönemde kültürel, siyasi ve idari bakımından dağınık olan Fransa, ihtilalin getirdiği hürriyet fikri ile tamamen dağınık bir hal almıştı. Napolyon'un reformları ile Fransız devleti ve halkı birlik bütünlük haline gelmeye başlamıştır (Armaoğlu, 1997: 62).

Konvansiyon Meclisi, 1795 yılında yerini Direktuvar Meclisi'ne bırakmıştır. Bu dönemde Konvansiyon Meclisi döneminde yürütme gücünün bir kişinin elinde toplanmasının tehlikeleri görüldüğü için yürütme, seçilen 5 kişiden oluşan Direktuvar yönetimi kurulmuştur. Bu dönemde Fransızlar Hollanda, Almanya, İsviçre ve İtalya'ya dahil olarak buralarda kardeş cumhuriyetler kurdular. Bu durum Fransa'da rahatlama sebebi olmuştur (Jenkins, 2017: 141). Fakat, Direktuvar yönetimi ülkede grupları memnun edemediğinden isyanlar başlamıştır. Halk isyanlarını Napolyon bastırmıştır. Bu dönemde Fransa, İtalya ve Mısır'a seferler düzenlemiş, fakat başarılı başlayan bu seferler yenilgi ile bitmiştir. Neticede mevcut yönetimden hoşnut olmayanlar ile birleşen Napolyon, Direktuvar yönetimine son vermiştir (Uçarol, 2015: 19).

Direktuvar yönetiminden sonra kurulan Konsüllük yönetiminde birinci konsül olan Napolyon, 4 yıl bu görevi yürüttükten sonra 1804 yılında kendisini imparator ilan etmiştir. Fransa'daki bu gelişmeler komşu Avrupa devletleri ile koalisyon savaşlarının yaşanmasına sebep olmuştur. Bunlar: Birinci Koalisyon Savaşları (1792-1797); İkinci Koalisyon Savaşları (1797-1802); Üçüncü Koalisyon Savaşları (1803-1805); Dördüncü Koalisyon Savaşları (1806-1807); Beşinci Koalisyon Savaşları (1809-1812); Moskova seferi (1812); Altıncı Koalisyon Savaşları (1813-1814); Yedinci Koalisyon Savaşları (1815)'dir. Bu savaşlar neticesinde farklı aşamalardan geçen Fransa yönetimi tahta oturan XVIII. Luis ile meşruti monarşi haline gelmiştir.

Fransız İhtilali sonuçları bakımından günümüze kadar gelen etkileri olmuştur. İhtilalin getirdiği milliyetçilik ve demokrasi gibi fikirler ilerleyen süreçte monarşilerin yıkılmasına ve ulusal ülkelerin kurulmasına sebep olmuştur. İhtilalin diğer sonuçları ise; egemenliğin halktan geldiği fikrinin yerleşmesi, ayrıcalıklı sınıfların ortadan kalkması, ihtilal sürecindeki savaşlar ile Ortaçağ Avrupa yapısı ortadan kalkması ve 19. Yüzyıl Avrupası'nın oluşturulmasıydı (Giritli, 1989: 540). Fransız İhtilali'nin Osmanlı Devleti üzerindeki etkisi ise; özellikle Balkanlardaki gayrimüslimler üzerinde etkili olan milliyetçilik fikri sebebi ile iç karışıklık ortaya çıktı ve devletin çöküş sürecini hızlandırmıştır (Berkcan, 2023: 156). Napolyon Fransası'nı yıkan Waterloo Savaşı Fransa ile İngiltere arasındaki 20 yıllık mücadelenin doruk noktası idi (Ferguson, 2008: 80). Ayrıca Avrupa'nın siyasi haritası Fransa'nın menfaatleri göz önüne alınarak, Napolyon tarafından oluşturulmuştu. Napolyon'un 1815 yılında Fransa hakimiyetinden uzaklaştırılması ile Avrupa siyasi haritasının yeniden düzenlenmesi sorunu ortaya çıktı. Bu sorunu çözmek için 1815 yılında Viyana Kongresi düzenlenmiştir. Kongrenin yeniden düzenlediği Avrupa siyasi haritası Birinci Dünya Savaşı'na kadar devam etmiştir.

Fransız İhtilali, toplumsal sınıflar içerisinde ekonomik üstünlüğü ele geçiren burjuva sınıfının ihtilalidir. Bir anlamda kapitalist bir toplum oluşturma ihtilalidir diyebiliriz (Davies, 2006: 737). İhtilal, Ortaçağ kalıntılarının yok ederek, Fransada demokrasinin kurulmasına sebep olmuştur. Ayrıca ihtilal, klasik bir burjuva ihtilali örneği oluşturur. Adalet, eşitlik ve özgürlük kavramlarının sık sık kullanıldığı bir dönem olan ihtilal dönemi, modern devletlerin ortaya çıkmasında da önemli bir etken olmuştur (Ekinci, 2016: 151). Halkın egemenliğin temeli olduğu fikri sadece mutlak yönetime bir alternatif olarak değil, anayasal yönetimin bir uzvu olarak gelişmiştir. 1789'da başlayan Fransız İhtilali sıradan insanların mutlak yönetimin ve monarşinin çöküşüne yardım etmesi ile halkın egemenliği fikri gerçekleştirilmiştir (Merriman, 2009: 433).

Fransız İhtilali sebebi ile ihtilal-koalisyon savaşları yaşanmıştır. Söz konusu savaşlar finansman meselesini de ortaya çıkarmıştır. Bütün ekonomik sistemin temelinde monarşiler ile finansörler arasında ilişkiler bulunmaktadır. Coğrafi keşifler ile monark devletlerin kaynak sorunları jeopolitik çatışmalara sebep olmuştur. Bu çatışmalardan en iyi örnek Fransa ve İngiltere arasındaki çatışmalardır. İhtilal ile Fransız monarşisi yıkılmış ve Napoleon iktidara gelmiştir. Napolyon, jeopolitik paylaşım sorunları sebebiyle artan savaş riskini düşürmek ve olası İngiltere savaşında kazanan taraf olmak için altın ticaretini yasaklamıştır (Kuzu, 2021: 148).

Napolyon iktidarının başlarında finansör kurumsal yapılarla ittifak halinde idi. Fakat onun altın ticaretini yasaklaması finansörleri İngilizlere yaklaştırmıştır. Neticede finansörler, altın ticareti için İngilizler ile anlaşılabilir. Finansörler, 1815 Waterloo Savaşı'nda İngiltere'yi finanse etmenin karşılığı olarak bir spekülatif hareket sonucu servetlerini artırmışlardır. Siyasal ve ekonomik sisteme yön veren temel değer altın olduğu için altın para standardı uygulamaya başlamıştır. Böylece geleneksel monarşik devletler finansman destekli başka bir monarşik yapıya dönüşen Fransa'nın dünya hakimiyetini engellemek için yine finansörlerle ittifak kurmuşlardır (Ferguson, 2008: 80).

Günümüz küresel finansal sisteminin ortaya çıkmasında Ortaçağ'dan itibaren Avrupa'da yaşanan savaşların altın ticareti ile finans edilmesi ile başlamış ve 18. yüzyılda da kağıt paranın dolaşımında olmasını temel alan finans anlayışının kurumsallaşmaya başlaması ile temelleri atılmıştır. Ayrıca devam eden süreçte ekonomik değeri yüksek madenlerin ve hidro karbon enerji kaynaklarının bulunması ve ekonomiye kazandırılması, ekonomik değer sistemini genişletmiştir. Finansörler, bu durumun bir devamı olarak kağıt parayı dolaşıma sokarak, global para ve kredi hacmini artırmışlardır. Küresel finansal sistem bu şekli ile II. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar gelişerek devam etmiştir. Fakat, ekonomik değer zeminin genişlemesi, devletler ve şirketler arasında paylaşım sorunlarını sebep olmuştur (Kuzu, 2021: 158).

Savaşlar, özellikle ihtilal savaşları, uluslararası düzeni sarsan veya tamamen yok eden bir olaylar zinciridir. I. ve II. dünya savaşlarından sonra uluslararası düzen siyasi ve ekonomik dengeye oturması ve bu dengenin devam etmesini amaç edinen yapılar ortaya çıkmıştır. Bu yapıların oluşturduğu uluslararası düzenlerin ortak noktası: savaşlardan sonra oluşan ittifaklar ile ortaya çıkan siyasi ve ekonomik sistemin devam ettirilebilmesi ile ilgili olarak bütün dünyayı etkileyen fırsatlar, tehditler ve risklerle bağlantılıdır. Bu sebeple uluslararası siyasi ve ekonomik sistemleri harekete geçiren süreçlerin düzenlenmesi, izlenmesi ve kontrol eylemlerinin iyi bir şekilde kurgulanmaz ve kontrol edilmezse, siyasi, ekonomik ve finansal krizlere varan süreçler gözlenilebilmektedir (Kuzu, 2021: 147).

4. SONUÇ

Sonuçları itibarıyla etkileri günümüze kadar gelen Fransız İhtilali, geçmişte kalan Ortaçağ Avrupası'nın kalıntılarını tamamıyla yok etmiştir. İhtilalin başlamasında geleneksel olarak iç ve dış kaynaklı sebepler gösterilir. Bunlar arasında halk arasındaki hem statü hem de vergilendirme konularındaki eşitsizliğin yarattığı huzursuzluk, devletin ekonomik iflasi, aydınlanmacı düşünürlerin fikirleri ve gelişen yeni dünyada güçlenen burjuvaların gücünü gösterme isteği ihtilalin en önemli iç sebeplerdir. Dış sebepler olarak ise; Aydınlanma Çağı ve Amerikan Bağımsızlık İhtilali'nin getirdiği fikirlerin etkileridir.

18. yüzyılda Fransız toplumunda ticaretle meşgul olan burjuva sınıfı zenginleşmiş ve ayrıcalıklı sınıf olan soylular ve din adamlarına karşı güçlerini göstermek için fırsat aramaktaydılar. Burjuvaların aradığı fırsatı ihtilal getirmiş ve devlet ve toplum üzerinde etkili olmaya başlamışlardır. Fakat Napolyon'un güçlü merkezi yönetim anlayışı onları bir müddet durdurmuştur.

İhtilalin arka planında kalan en önemli konu ise; finansörlerin dünya hakimiyetinde baskıcı Fransa monarşisi yerine büyük bir sömürge imparatorluğu olan İngiltere monarşisini seçmiş olmalarıdır. Finansörler monarşi yerine daha rahat hareket edebilecekleri cumhuriyet yönetim şeklini tercih ediyorlardı. Finansörlerin İngiltere'yi seçmesi, Fransız İhtilali'nin başlangıcından itibaren değil, Napolyon'un kurulan cumhuriyet yönetimini tekrar monarşi haline getirmesi sebep olmuştur. İngiltere her ne kadar monarşi ile yönetilse de daha özgürlükçü bir ülke idi. Finansörlerin desteğinin en etkili olduğu savaş 1815 yılındaki Waterloo Savaşı olmuş ve bu savaşla yenilen Fransa, meşruti monarşiye dönüştürülmüştür. Galip İngiltere ise denizlerdeki üstünlüğünü Kara Avrupası'nda da yerleştirmiştir. Böylece İngiltere'nin küresel siyasi-ekonomik hakimiyeti dönemi başlamıştır.

Fransız İhtilali'nin bir başka önemli sonucu ise finansörlerin her zaman sorun yaşadığı monarşilerin yıkılması sürecini başlatması olmuştur. Monarşiler, tarih boyunca finansal destek aldığı finansörler ile anlaşamadığı zaman onları ortadan kaldırma yolunu tutmuştur. Fakat, ihtilal ve sonucunda kurulan cumhuriyet yönetimlerinde egemenliğin halktan gelmesi sonucu finansörlerin ortadan kaldırılması mümkün olmayacaktır. Bu sebeple finansörler, cumhuriyet ve meşruti monarşi yönetimlerinin kurulmasına zemin hazırlayarak, günümüz cumhuriyet yönetimlerinin kurulması sürecini başlatmışlardır. İhtilal süreci ile sarsılan Avusturya-Macaristan ve Rusya imparatorlukları I. Dünya Savaşı ile ortadan kalkmıştır. Osmanlı İmparatorluğu ise I. Dünya Savaşı ile fiilen sona ermiştir.

KAYNAKÇA

- Ağaoğulları, M. A. (1989). Fransız Devriminde Birey-Devlet İlişkisi (1789-1794). *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 44(3), 195-228.
- Ağdemir, Z. (2017). XVI. Yüzyıl Fransasında Vergiler ve Vergi İsyanları. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10 (2), 141-157.
- Armaoğlu, F. (1997). 19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914), TTK.
- Berkcan, O. (2023). Fransız İhtilalinin Osmanlı Siyasal ve Düşünsel Hayatı Üzerine Etkileri. *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 8 (1), 151-159.
- Davies, N. (2006). *Avrupa Tarihi*. İmge kitabevi.
- Ekinci, E. (2016). Devrimden Günümüze Fransız Siyasal Sisteminin Evrimi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (1), 149-172.
- Ferguson N. (2008). *The Ascent of Money A Financial History of The World*. Penguin Press.
- Giritli, İ. (1989). Fransız İhtilali ve Etkileri. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 5 (15), 539-549.
- Hirst, J. (2010). *The Shortest History of Europe*. Old Street Publishing.
- Jenkins, C. (2017). *Kısa Fransa Tarihi*. Say Yayınları.
- Kuzu, M. (2021). Yeni Küresel Finansal Mimarının Gelişiminde Küresel Politika Belirsizliklerinin Rolü ve Önemi. *Journal of Economics, Finance and Accounting*, 8 (3), 147-159.
- Merriman, J. M. (2009). *A History of Modern Europe : From The Renaissance to The Present*. W. W. Norton & Company.
- Roberst, J. M. (2015). *Avrupa Tarihi*. İnkılap Kitabevi.
- Sarıca, M. (1981). *100 soruda Fransız İhtilali*. Gerçek Yayınevi.
- Seignobos, C. (1960). *Avrupa Milletlerinin Mukayiseli Tarihi*. Varlık Yayınları.
- Uçarol, R. (2015). *Siyasi Tarih (1789-2014)*. Der Yayınları.